

mgr Aleksandra Żaba

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.:
„Wiedza o prawie a kapitał społeczny”

Koncepcja kapitału społecznego od ostatnich kilkudziesięciu lat cieszy się coraz większym zainteresowaniem. Zagadnieniem kapitału społecznego interesują się nie tylko ekonomiści i socjologowie, ale również politolodzy i prawnicy. Przedstawiciele wymienionych wyżej nauk starają się odnaleźć w tym pojęciu te elementy, które dla reprezentowanych przez nich dyscyplin są wartościowe. To z kolei powoduje, że zagadnienie kapitału społecznego można i należy rozważać w sposób wielowymiarowy czy też interdyscyplinarny, gdyż nie można go przypisać do jednej, określonej dyscypliny naukowej.

W niniejszej rozprawie doktorskiej pt.: *Wiedza o prawie a kapitał społeczny* postawiono hipotezę badawczą zakładającą, że wiedza o prawie jest istotnym składnikiem kapitału społecznego, jak też istotnym czynnikiem ten kapitał warunkującym, co nie było do tej pory przedmiotem szerszych analiz.

Niniejsza praca składa się ze Wstępu, pięciu powiązanych ze sobą rozdziałów, Zakończenia oraz Bibliografii. Punktem odniesienia dla prowadzonych przeze mnie rozważań, które skupiają się wokół relacji: wiedza o prawie – kapitał społeczny jest przedstawienie samego pojęcia „kapitału społecznego” oraz jego ujęć teoretycznych spotykanych w literaturze przedmiotu czy sformułowanych przez różnego typu instytucje. Stąd w rozdziale pierwszym niniejszej pracy, zatytułowanym *Klasyczne koncepcje kapitału społecznego i ich analiza porównawcza* znalazły się uwagi dotyczące genezy i ewolucji pojęcia „kapitału społecznego”. Przedstawiono cztery najważniejsze koncepcje jego rozumienia: Pierre'a Bourdieu, Francisa Fukuyamy, Roberta Putnama oraz Jamesa Colemana. Dokonano także ich analizy porównawczej w celu ustalenia, które z zaproponowanych przez wyżej wymienionych badaczy ujęć jest najbardziej przydatne dla podjętych w niniejszej rozprawie rozważań.

Rozdział drugi pt.: *Kapitał społeczny i uwarunkowania jego budowy* opiera się na tezie, iż kapitał społeczny jest wielopłaszczyznowym czynnikiem rozwoju. Przyjęto również założenie, iż kapitał społeczny to suma zasobów indywidualnych jednostek (kapitał ludzki), które przekładają się na swego rodzaju „produkt”. Wyróżnione zostały cztery najważniejsze komponenty (składniki) kapitału społecznego takie jak: zaufanie, aktywność społeczna, zadowolenie z życia oraz edukacja i zdobywana w jej wyniku wiedza. Ukazano także zagadnienie tworzenia kapitału społecznego poprzez państwo i stanowione przez nie prawo, jak również niektóre elementy infrastruktury społecznej takie jak: rodzina, kultura oraz oświata z punktu widzenia ich wpływu na poziom kapitału społecznego. Przedstawiono również problematykę związaną z pomiarem oraz funkcjami kapitału społecznego. Zwrócono uwagę na to, iż wobec różnorodnych podejść do badanego zagadnienia, a także jego interdyscyplinarnego charakteru trudno jest dokonać pomiaru kapitału społecznego, jak również w sposób dokładny określić czynniki odpowiedzialne za jego wzrost lub spadek. Przeprowadzono także na podstawie dostępnych badań analizę poziomu kapitału społecznego Polaków oraz wskazano istniejące czy też mogące w przyszłości zaistnieć skutki diagnozowanego jego deficytu, co powoduje konieczność generowania kapitału społecznego jako jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed polskim społeczeństwem.

Rozdział trzeci niniejszej rozprawy, noszący tytuł *Edukacja prawna i prawnicza w procesie przekazywania wiedzy o prawie* opiera się na założeniu, iż przekazywana w toku edukacji prawnej wiedza o prawie jednym z elementów (czynników) budujących kapitał społeczny. W rozdziale tym dokonano również próby operacjonalizacji pojęć takich jak: „edukacja prawna” oraz „edukacja prawnicza”. Zaprezentowano również klasyfikację poziomów wiedzy o prawie obowiązującym. Zwrócono uwagę na niezmiernie ważną rolę „pedagogiki prawa” oraz potwierdzono, iż *mass media* pełnią rolę podstawowego źródła wiedzy o prawie. Poruszono także zagadnienia postępujących procesów inflacji i globalizacji prawa w odniesieniu do zasady *ignorantia iuris nocet*. Odniesiono się również do oceny i postaw wobec prawa generowanych przez wiedzę o prawie z punktu widzenia ich wpływu na kapitał społeczny.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym *Tworzenie kapitału społecznego za pośrednictwem wiedzy prawniczej jako wyspecjalizowanej wiedzy o prawie* oparto się na

założeniu, iż również ten rodzaj wiedzy o prawie, jakim jest wiedza prawnicza jest składnikiem kapitału ludzkiego i odpowiada za współtworzenie kapitału społecznego. Oznacza to, że za pośrednictwem wyspecjalizowanej wiedzy o prawie (wiedza prawnicza) istnieje możliwość wytwarzania kapitału społecznego. Proces ten odbywa się w ramach trzech filarów: znajomości prawa, odpowiedniego zarządzania posiadaną wiedzą oraz praktycznego wykorzystania wiedzy prawniczej. W dalszej części tego rozdziału wspomniano o koncepcji organizacji (przedsiębiorstwa) uczącej (go) się, która opiera się na permanentnym procesie uczenia się, skutkującym nieustannym wzbogacaniem i rozwijaniem wiedzy swych członków. Przedstawiono w nim liczne uwagi na temat „pracowników wiedzy”, ich cech oraz teorii kapitału kreatywnego. Ponadto rozważono współczesny problem marnotrawstwa potencjału „pracowników wiedzy”, co może odnosić się również do prawników.

Rozdział piąty pt.: *Edukacyjna funkcja pomocy prawnej oraz jej wpływ na generowanie kapitału społecznego* porusza tematykę społecznego działania prawa w kontekście rozproszonego systemu pomocy prawnej w Polsce, braku jednolitych standardów w świadczeniu tej pomocy oraz kwestie związane z wypracowaniem wspólnych mechanizmów kontroli tego systemu. Punktem wyjścia tej części rozważań okazały się zabiegi ustawodawcy dążące do ujednoczenia całego systemu pomocy prawnej poprzez wprowadzenie nowych rozwiązań legislacyjnych. W rozdziale tym poruszona została tematyka systemu pomocy prawnej realizowanej zarówno przez podmioty o charakterze publicznym, jak i niepublicznym. Zaznaczono także, iż poradnictwo prawne i obywatelskie to również jedna z najskuteczniejszych form edukacji prawnej i obywatelskiej. Poradnictwo bowiem może być traktowane jako swoistego rodzaju edukacja sama w sobie, gdyż następuje wówczas kształtowanie się świadomości prawnej poprzez informowanie ludzi, co stwarza szansę na rozwiązanie problemu niskiej wiedzy o prawie Polaków.

Konkludując należy stwierdzić, iż wiedza o prawie jest istotnym składnikiem kapitału społecznego i czynnikiem ten kapitał warunkującym. Wzajemne relacje istniejące pomiędzy kapitałem społecznym a wiedzą o prawie, które wykazano w niniejszej rozprawie mogą stanowić inspirację do podjęcia dalszych prób mających na celu stworzenie spójnego zestawu niewykluczających się twierdzeń dotyczących kapitału społecznego.